

نیروی کار فلسطینی در اسرائیل

جمع آوری کنند.

سید محمود موسوی بجنوردی

کارشناس مرکز پژوهش‌های علمی و

مطالعات استراتژیک خاورمیانه

۱- دیدگاه‌های مختلف در مورد انتقال

نیروی کار فلسطینی به اسرائیل

اختلاف نظر در این باره هم در میان

فلسطینیان و هم اسرائیلیها دیده می‌شود و

هریک از دو طرف علل و دلایلی برای

دیدگاه خود چه در تأیید و یا مخالف با این کار

عرضه می‌دارند.

دیدگاه‌های فلسطینی در این باره را

می‌توان به دودسته تقسیم کرد:

دسته اول: انتقال نیروی کار

فلسطینی به اسرائیل را در چارچوب منطق

مقاومت در برابر اشغالگری و تحریم کار و

کالای اسرائیل رد می‌کند و این اقدام را

فرصتی به سود اشغالگر برای عادی سازی و

ادغام می‌داند و دسته دوم: کار در اسرائیل را

با این منطق که به کار و کسب درآمد

نیاز است، تأیید می‌کند.

دیدگاه‌های اسرائیلی در این باره نیز

دودسته است دسته نخست طرفداران

نیروی کاریهودی یا کسانی هستند که

«دورشدگان سنتی»^۱ نامیده می‌شوند هدف

آنها ایجاد شرایط سختی است که فلسطینیان

مسئله نیروی کار فلسطینی در

اسرائیل اهمیت ویژه‌ای دارد زیرا دارای ابعاد

اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است.

نیروی کار فلسطینی در اسرائیل وسیله‌ای

برای ادغام اقتصاد فلسطینی در اقتصاد

اسرائیل به شمار می‌رود و درآمد کارگران

فلسطینی در اسرائیل حدود یک سوم تولید

ناخالص ملی اراضی اشغالی را

تشکیل می‌دهد.

هدف این پژوهش روشن کردن

شرایط کار کارگران فلسطینی در اسرائیل و

علل رفتن آنها و آثار ناشی از آن در اقتصاد

فلسطینی و اسرائیلی است.

با توجه به کمبود آمار رسمی

در این باره پژوهشگران این مقاله کوشیده‌اند

با تکیه بر آمار اسرائیلی تا سال ۱۹۹۳ و

برخی پژوهش‌های میدانی و آمار مرکز آمار

فلسطین تا حد امکان آمار لازم را

و ادار به مهاجرت شوند. این دسته معتقدند که اراضی اشغالی جذاب و دل‌فریب است اما ساکنان آن شورشی اند.^۲ آنها نیروی کار عربی را رد می‌کنند زیرا به «دولت خالص یهود» ایمان دارند و از افزایش جمعیت فلسطینی و اکثریت یافتن آنها در اسرائیل می‌ترسند و اینکه استخدام نیروی کار فلسطینی از نقش تاریخی نیروی کار یهودی می‌کاهد. طرفداران این دیدگاه شامل رؤسای ادارات دولتی اند که بر این موارد تاکید دارند.^۳ نگرانی نسبت به اکثریت یهودی در اسرائیل، و اینکه تبعیض در دستمزدها چهره جهانی اسرائیل را می‌کند و همچنین نگرانی از پیامدهای خودداری نیروی کار فلسطینی از کار در اسرائیل و یا ایجاد رقابت میان یهودیان شرقی و نیروی کار فلسطینی.

دسته دوم: استخدام نیروی کار فلسطینی را تأیید می‌کنند و از طرفداران «استثمار ساکنان عرب»^۴ به شمار می‌روند آنها معتقدند شرایط تغییر یافته است و اسرائیل کشوری است که موجودیت آن پذیرفته شده است و این که زمینه‌های نیروی کار عبری وجود ندارد.^۵ آنها همچنین

معتقدند که اقتصاد اسرائیل نیاز جدی به نیروی کار فلسطینی دارد و باید با استفاده از اعراب برای یهودیان رفاه ایجاد کرد.^۶

طرفداران این دیدگاه شامل شهرک‌نشینان صهیونیست، به ویژه صاحبان زمینهای زراعی، و بساز و بفروشها و کارفرمایان می‌شوند، زیرا از استخدام نیروی کار ارزان فلسطینی سود هنگفتی می‌برند. شایان توجه است که طرفداران شعار نیروی کار عبری مخالفشان مطلق نیست، بلکه معتقدند که از نیروی کار فلسطینی باید در شرایط و زمانهای معین و آنگاه که نیروی کار یهودی تکاپوی لازم را نمی‌دهد، استفاده کرد. افزون بر آن اختلافی اساسی میان دو دیدگاه اسرائیلی وجود ندارد بلکه این اختلاف جزئی است. هر دو دسته می‌کوشند حداکثر سود را از به کار گرفتن نیروی کار فلسطینی به دست آورند و حداقل زیان را از جهت تأثیر بر طرح استراتژیکی «دولت خالص یهود»^۷ متحمل شوند. افزون بر این به کارگران فلسطینی کرانه باختری در اواخر سال ۱۹۶۸ و به کارگران غزه در اواسط سال ۱۹۶۹ اجازه کار در اسرائیل داده شد و در آن هنگام مقامات اسرائیلی

شرایط و تدابیری را بدین شرح مدنظر گرفتند:^۸ اینکه به کارگیری نیروی کار فلسطینی از طریق دفاتر کار وابسته به هیستدروت و در چارچوب قوانین کار اسرائیل باشد و دستمزدشان با نیروی کار اسرائیل برابر باشد و مزد آنها از طریق دفاتر کار پرداخت شود و اینکه در چارچوب سفرهای برنامه ریزی شده به اماکن مسکونی خود بازگردند و حداکثر شمار نیروی کار فلسطینی در اسرائیل ۴۰ هزار نفر باشد.^۹

انتقال نیروی کار فلسطینی به اسرائیل در ادغام اقتصاد اراضی اشغالی در اقتصاد اسرائیلی نقش داشت چه ملاحظه می شود که در چهار سال اخیر به مجرد اقدام اسرائیل در بستن اراضی اشغالی خفگی اقتصادی به فلسطینیان دست می دهد، زیرا حدود یک سوم نیروی کار فلسطینی به اسرائیل می روند و بابت بستن اراضی این افراد بیکار می شوند. همچنین پژوهشگران معتقدند که نیروی کار فلسطینی در اسرائیل شرایط بدی دارد و آنها از جهت دستمزد و ساعات کار و نحوه برخورد از جانب صاحبان کار مورد استثمار قرار می گیرند و این شرایط حتی در

سالهای مرحله صلح بهبود نیافته است.

۲- ویژگیهای نیروی کار فلسطینی در اسرائیل

از نظر سطح مهارت آمارها حاکی است که اکثریت (۷۲٫۴۳ درصد) نیروی کار فلسطینی در اسرائیل افراد غیرماهراند و اینکه بیش از نیمی از آنها (۵۳٫۵۸ درصد) در طول سال در اسرائیل کار می کنند و تنها از این راه امرار معاش می کنند و اینکه حدود یک سوم آنها (۳۶٫۶۷ درصد) پیش از اینکه در اسرائیل آغاز به کار کنند هیچ جا کار نکرده اند و برای نخستین بار است که وارد بازار کار می شوند. در مورد سطح آموزشی و سواد نیز حدود ۸٫۴۶ درصد از آنها بی سواد، ۲۷٫۲۱ درصد در سطح ابتدایی و حدود ۳۳٫۴۹ درصد در سطح سیکل اند. از نظر ویژگی اجتماعی اغلب آنها ازدواج کرده (۶۲٫۸۸ درصد) و حدود نیمی از آنها از مردم روستا و اغلب آنها یعنی ۹۷٫۳۶ درصد مرد هستند.

از جنبه وضعیت قانونی اغلب آنها (۸۳٫۱۷ درصد) بدون قرارداد کار می کنند و افزون بر آن از حمایت قانونی برخوردار

نیستند و برای کارفرمایان اسرائیلی به راحتی این امکان وجود دارد که آنها را بدون به عهده گرفتن هیچ بار مالی اخراج کنند.^{۱۰} افزون بر آن به کارفرمایان اسرائیلی اجازه داده می شود که از نیروی کار نوجوانان مناطق اشغالی استفاده کنند.^{۱۱} هرچند که این اقدام از نظر قانونی ممنوع است ولی کارفرمایان اسرائیلی با یک دهم مزد معمول از نوجوانان در بخشهای کشاورزی و یا دیگر فعالیتهای اقتصادی استفاده می کنند و از نظر ساعت کار نوجوانان مانند دیگر کارگران از ساعت چهار صبح تا هفت بعد از ظهر کار می کنند.

در عین حال اغلب کارگران فلسطینی در اسرائیل در بخشهای خدماتی کار می کنند و در خلال سالهای ۱۹۹۳-۱۹۷۰ حدود ۹۶٫۹ درصد از نیروی کار فلسطینی در اسرائیل در بخشهای خدماتی کار کرده اند.

۳- حجم نیروی کار فلسطینی در اسرائیل و پراکندگی آنها در بخشهای مختلف
همانگونه که پیش از این گفته شد در مورد استفاده از نیروی کار فلسطینی در

اسرائیل در ابتدای اشغال اراضی و در اوایل دهه هفتاد در دو طرف دیدگاههای مخالفی مطرح بود اما از نیمه دهه هفتاد به بعد شعار اسرائیل از «نیروی کار عبری» به شعار «کار سیاه برای اعراب» تغییر یافت و اقداماتی برای انتقال نیروی کار فلسطینی به اسرائیل به اجرا گذاشته شد که بعدها با افزایش مقبولیت کار در اسرائیل شمار کارگران فلسطینی در اسرائیل نیز روندی فزاینده یافت. آمار حاکی است که در سال ۱۹۹۲ حجم استفاده از نیروی کار فلسطینی به بالاترین رقم خود یعنی ۱۱۵٫۶ هزار نفر رسید. همچنین براساس این آمار میانگین رشد نیروی کار فلسطینی در اسرائیل طی سالهای ۱۹۷۰ الی ۱۹۹۳، ۱۷٫۱۰ درصد بوده است که از میانگین رشد نیروی کار فلسطین در اراضی اشغالی در این دوره (۳٫۸۷ درصد) به مراتب بیشتر است.^{۱۲} علت افزایش رشد نیروی کار فلسطینی در اسرائیل در مقایسه با اراضی اشغالی را باید در نیاز فزاینده اقتصاد اسرائیل به نیروی کار و ضعف اقتصاد فلسطین در ایجاد فرصتهای جدید کاری و یا حفظ فرصتهای کاری موجود دانست به این

علت که سلطه اسرائیل بر اراضی اشغالی و سیاستهای سوء این رژیم بر بخش صنعت مناطق اشغالی و همچنین ادامه شهرک سازی ها بر بخش کشاورزی اراضی اشغالی آثار مخربی برجای گذاشت.

در عین حال نیروی کار فلسطینی از بحرانهای اقتصادی اسرائیل نیز متأثر بوده است از جمله اینکه در سالهای ۱۹۷۵ الی ۱۹۷۷ از تعداد کارگران فلسطینی در اسرائیل تا حدی کاسته شد، علت این امر بحرانی بود که اقتصاد اسرائیل از جنگ ۱۹۷۳ به آن دچار شد. در حالی که میانگین رشد اقتصادی طی سالهای ۷۲- ۱۹۷۱ ده درصد بود این رقم در سالهای ۱۹۷۶ و ۱۹۷۷ به یک درصد کاهش یافت. تورم اسرائیل نیز از ۱۳ درصد در سال ۱۹۷۲ به ۳۹٫۷ درصد در سال ۱۹۷۴ افزایش یافت و این وضعیت تا سالهای ۱۹۷۷ و ۷۸ ادامه یافت. در واقع اقتصاد اسرائیل در سالهای ۷۷- ۱۹۷۳ دچار رکود تورمی شد^{۱۳} اما با این وجود میانگین بیکاری در اسرائیل چندان افزایش نیافت و از ۲٫۶ درصد در سال ۱۹۷۳ به ۳٫۶ درصد در

سال ۱۹۷۶ رسید که علت این امر اخراج کارگران فلسطینی و طبیعتاً کارگران فلسطینی کرانه باختری بود^{۱۴} و اینکه اخراج آنها متضمن هیچ بار مالی یا قانونی نبود و تنها کارگران فلسطینی باید فشار بحران اقتصادی اسرائیل را برگردانده خود تحمل می کردند.

هر چند شمار کارگران فلسطینی در اسرائیل افزایش یافته است اما با توجه به نیروی کار اسرائیلی میانگین این رشد ضعیف بوده است. آمار حاکی است که بالاترین این نسبت مربوط به سال ۱۹۸۷ است که نیروی کار فلسطینی ۸٫۷ درصد از مجموع نیروی کار اسرائیلی را تشکیل می داده است. البته اهمیت نیروی کار فلسطینی در اسرائیل، به حجم این نیرو نیست بلکه به نیاز اقتصاد اسرائیل است که از آنها در بخشهایی استفاده می کند که اسرائیلی ها رغبتی به کار در آن ندارند و اصطلاحاً به این کارها «کار سیاه» گفته می شود زیرا نیاز به تلاش جسمی دارد.

اهمیت نیروی کار فلسطینی در اسرائیل در جریان انتفاضه بیشتر مشخص شده، زیرا توقف کار فلسطینیان در اسرائیل

بر بخشهای اقتصادی این رژیم تأثیر قابل توجه گذاشت و تولید صنعتی اسرائیل ۲۰ درصد تولید کشاورزی آن ۳۰ درصد و درآمد جهانگردی اسرائیل ۳۰ درصد، در نتیجه کاهش یکصد و ده هزار نفر از شمار جهانگردان^{۱۵}، کاهش یافت. همچنین بخش ساختمان سازی اسرائیل بر اثر از دست دادن نیروی کار فلسطینی تنها طی پنج ماه نخست انتفاضه ۲۵ درصد کاهش یافت.^{۱۶} و تأخیر در تحویل پروژه های ساختمانی زیانی به میزان ۳۰۰ تا ۳۵۰ میلیون دلار به اقتصاد اسرائیل وارد کرد.^{۱۷}

همانگونه که گفته شد اهمیت نیروی کار فلسطینی در اسرائیل را می توان از مشاغل که به آنها واگذار می شود دانست. آمارها حاکی است که بیش از ۵۲٫۹ درصد از کارگران فلسطینی در بخش ساخت و ساز به کار گرفته می شوند که نیاز به کار بدنی سنگین و مهارت اندک دارد. این اهمیت را همچنین می توان با مقایسه آماری اشتغال کارگران یهودی در این بخشها دریافت از جمله اینکه شمار کارگران یهودی در دو بخش کشاورزی و ساختمان سازی

اسرائیل از ۵ درصد بالاتر نمی رود در حالی که شمار آنها در بخش صنعت ۲۰ درصد و در بخش خدمات عمومی حدود ۳۰ درصد است.^{۱۸}

۴- نحوه جذب کارگران فلسطینی در اسرائیل

بررسی ها حاکی است که کارگران فلسطینی از سه راه وارد بازار کار اسرائیل می شوند الف: دفاتر کار اسرائیل ب: دفاتر کاریابی ج: اقدام فردی.

بنابراین نیروی کار فلسطینی به دو شکل رسمی و غیررسمی وارد بازار کار اسرائیل می شود. راه رسمی جذب نیروی کار فلسطینی این گونه است که اسرائیل پس از اشغال مناطق فلسطینی اقدام به گشایش دفاتر استخدام در این مناطق کرد. داوطلبان فلسطینی در این دفاتر نام نویسی می کنند و مقامات اسرائیلی نیز بنابه نیاز کارفرمایان اسرائیلی آنها را توزیع می نمایند. شمار این دفاتر در سال ۱۹۸۷ بالغ بر ۶۷ دفتر بود.^{۱۹}

این دفاتر همچنین مجوز کار در اسرائیل صادر می کنند که در ابتدا اعتبار این مجوزها یک ماهه بود ولی بعدها تا چهار ماه

افزایش یافت. این دفاتر کار وابسته به هیستادروت است و ادعا می‌کند که به کارگران فلسطینی مزدی برابر با کارگران یهودی پرداخت می‌کند. البته این ادعا در ظاهر درست است اما در واقع کارگر فلسطینی در اصل تنها ۴۰ درصد مزد یک کارگر یهودی را دریافت می‌کند. این تفاوت در پرداخت ناشی از مزایایی است که کارگران یهودی از نظر مرخصی‌های استحقاقی سالانه و حق عائله مندی و غرامت و بیمه اجتماعی از آن برخوردارند اما برخی از این امتیازها به فلسطینیان داده نمی‌شود.^{۲۰} افزون بر این کارفرمایان اسرائیلی از محدودیت اعتبار مجوز رسمی کارگران فلسطینی برای اخراج آنها استفاده می‌کنند بدون اینکه غرامتی را به آنها بپردازند و کارگران فلسطینی ناگزیرند کار دیگری را بپذیرند و از فرصتهایی چون پیشرفت در کار قبلی خود محروم شوند و نسبت به آینده کاری خود اطمینانی نداشته باشند.^{۲۱} در عین حال سندیکاهای کارگری فلسطینیان قادر به حمایت از این کارگران نیستند زیرا آنها هیستادروت به شمار می‌روند.

از این رو شمار کارگران فلسطینی در اسرائیل بر پایه نام‌نویسی آنها در دفاتر کار اسرائیلی و مجوزهای صادر شده در این دفاتر احصاء می‌شود و این افراد تنها حدود یک سوم کارگران فلسطینی در اسرائیل اند.^{۲۲}

اما گروه دیگر از کارگران فلسطینی ترجیح می‌دهند به صورت غیر رسمی وارد بازار کار اسرائیل شوند. علت این گرایش مقررات آسانتر جذب این کارگران در اسرائیل و مزد بیشتر کاری آنهاست. کارفرمایان اسرائیلی هم تمایل بیشتری به جذب این کارگران دارند زیرا بدین صورت می‌توانند از هزینه‌های تولید خود بکاهند^{۲۳}، اما در پس این جنبه‌های به ظاهر مثبت دلایلی کاملاً منفی نهفته است. نوجوانان فلسطینی که غالب کارگران غیر رسمی را تشکیل می‌دهند بدین صورت وارد بازار کار اسرائیل می‌شوند ولی از شرایط کاری به مراتب سخت‌تر و امنیت شغلی کاملاً اندک برخوردارند. آنها از هیچ‌گونه حمایتی برخوردار نیستند و از عواید کارشان هیچ‌گونه نفعی نمی‌برند، کارشان ثبات ندارد و روزهای کاری شان

بیشتر و شرایط محل کارشان ناراحت کننده است. آنها همواره از کارفرمایان و میزان مزدشان شکایت دارند و مورد سوجدویی کارفرمایان خود قرار می گیرند، زیرا کارفرمایان اغلب قرار قبلی خود را در مورد میزان مزد زیرپا می گذارند.^{۲۴} و حق آنها را پایمال می کنند و یا هرگز با آنها تصفیه حساب نهایی نمی نمایند. افزون بر این آنها با فشارهای مختلفی به ویژه از آغاز انتفاضه فلسطینیان روبرو هستند. بیشتر مورد تعرض نیروهای پلیس اسرائیلی و یهودیان تندرو قرار می گیرند و به بهانه عمل خلاف وادار به پرداخت خسارت مالی می شوند. وضعیت ناهنجار این کارگران که بیشتر نوجوان هستند سبب شده که سازمان ملل بارها در گزارشهای خود مقابله با این نحوه کار را درخواست نماید و از اسرائیل بخواهد وضعیت کارگران غیررسمی را بهبود بخشد.^{۲۵}

۵- شرایط کاری فلسطینیان در اسرائیل

همانگونه که پیش از این فهرست وار گفته شد کارگران فلسطینی با شرایط بسیار سخت کاری در اسرائیل مواجهند. افزون بر

این بهره کشی کارفرمایان از نوجوانان فلسطینی که عمدتاً غیرقانونی و از طریق دلال ها جذب بازار کار اسرائیل می شوند موجب تباه شدن آینده آنها می شود.

در سال ۱۹۷۸ استفاده از نوجوانان زیر ۱۴ سال فلسطینی در بازار کار اسرائیل سروصدای زیادی به راه انداخت. در این سال اریل شارون، جنایتکار معروف اسرائیلی، متهم شد که کودکان فلسطینی را در مزرعه شخصی خود به بیگاری گرفته است. در پی این رسوایی ارتش اسرائیل پست های بازرسی را در ورودی های منطقه غزه ایجاد کرد تا مانع از ورود کودکان به بازار کار اسرائیل شود. طی چند روز آنها حدود پنج هزار نوجوان زیر ۱۴ سال را بازگرداندند. البته این اقدامات چندان نتیجه بخش نبود و تنها از از جلوه های ظاهری و تبلیغی استفاده از نیروی کار نوجوانان فلسطینی در اسرائیل کاست.

کارفرمایان اسرائیلی به شیوه های دیگر ولی مطمئن تر برای استفاده از نیروی کار نوجوانان روی آوردند از جمله به کارگیری آنها در تاریکی شب به جای روشنایی روز و این پدیده و استفاده از نیروی کار نوجوانان

فلسطینی تا به امروز ادامه دارد. بخشی از علت تداوم این وضعیت شرایط بد اقتصادی اراضی اشغالی و بخش دیگر مربوط به سیاست اسراییل است که می‌کوشد نوجوانان را از محیط درس و همچنین از کانونهای مبارزه فلسطین با این رژیم دور سازد.^{۲۶} کارگران فلسطینی هرروز از ساعت ۴ یا ۵ بامداد تا ساعت ۵ و ۶ عصر کار می‌کنند و حداقل طی ۱۲ ساعت کار روزانه به شدت مورد استثمار و بهره‌کشی واقع می‌شوند. آنها برای رفتن به محل کار باید مسافتهای طولانی را با پای پیاده و یا به وسیله اتوبوسهای فرسوده طی کنند و گروهی از آنها ناگزیرند در بیغوله‌های محل کار که فاقد هرگونه امکانات رفاهی و بهداشتی است زندگی نمایند به طوری که برای مدتی طولانی امکان شستشو و استحمام را ندارند.^{۲۷} و بعضاً شمار کارگرانی که در یک اتاق می‌خوابند به ۴۰ یا ۵۰ نفر می‌رسد.^{۲۸} حدود ۹۵ درصد کارگران فلسطینی بدون اطلاع قبلی از کار اخراج می‌شوند و مابقی تنها ۱۰ تا ۲۰ روز پیش از اخراج چنین خطاری را دریافت می‌نمایند. کارفرمایان اسراییلی به

هربهبانه‌ای کارگران فلسطینی را اخراج می‌کنند بدون اینکه هیچ بار مالی را متحمل شوند. سیاست اسراییل به هنگام مواجه شدن با رکود اقتصادی اخراج کارگران فلسطینی است تا نرخ بیکاری در این کشور افزایش نیابد. در ضمن کارگران فلسطینی اخراج شده اگر گواهی حسن انجام کار دریافت نکنند نامشان در لیست سیاه درج می‌شود و دیگر نمی‌توانند در هیچ بخش اقتصادی اسراییل فعالیت کنند.^{۲۹}

۴۳ درصد کارگران فلسطینی از ابزار ایمنی و سلامت کاری برخوردار نیستند این در حالی است که اغلب آنها در بخشهایی کار می‌کنند که نیاز به ابزار ایمنی دارد. شرایط خطرناک کاری باعث شد طی سالهای ۱۹۶۸ تا ۱۹۸۵، ۱۷۸ کارگر فلسطینی جان خود را از دست بدهند و نه هزار و ۶۰ نفر آسیب جزیی ببینند و بیش از هزار و پانصد کارگر فلسطینی برای همیشه زمین گیر شوند. این شرایط در حالی است که سازمانهای یهودی و کارفرمایان اسراییلی از پرداخت حقوق کارگران فلسطینی آسیب دیده به راحتی سر باز می‌زنند.^{۳۰}

تنها یک سوم کارگران فلسطینی از

مرخصی سالانه استفاده می کنند و از نظر برخورداری از خدمات بهداشتی همین نسبت به چشم می خورد. در واقع این مزایا تنها به کسانی تعلق می گیرد که از طریق دفاتر جذب نیرو وارد بازار کار اسرائیل شده اند. افزون بر این کارگران فلسطینی قادر به دفاع از حقوق خود نیستند و نمی توانند مزایای فوق الذکر را مطالبه کنند. آنها مثلاً قادر به اعتصاب نیستند، زیرا به هر بهانه ای از کار اخراج می شوند چه رسد به اینکه بخواهند دست به اعتصاب بزنند.

کارگران فلسطینی همچنین مورد اهانت و فحاشی کارفرمایان و یا کارگران یهودی قرار می گیرند. از جلوه های نژادپرستی در مورد آنها درجه بندی نهارخوری کارگران در اسرائیل است. کارگران اسرائیلی در محل کار خود روی میز نهار می خورند اما کارگر فلسطینی باید روی زمین نهار بخورد. همچنین کار شبانه تنها به کارگران فلسطینی واگذار می شود.^{۳۱} نمونه دیگر از این رفتارهای نژادپرستانه کشته شدن یک کارگر فلسطینی در تاریخ ۱۹۷۵/۸/۱ به دست یک کارفرمای اسرائیلی بود که برای استفاده از

مقتول با یک کارفرمای اسرائیلی دیگر رقابت می کرد.^{۳۲}

۶- آثار اقتصادی استفاده از نیروی کار فلسطینیان بر اقتصاد اسرائیل

صورت ظاهر این است که اسرائیل برای کمک به مردم فلسطین و حل مشکل بیکاری فلسطینیان و ایجاد تحول در اقتصاد فلسطینی در اقتصاد خود کرد، اما حقیقت چیز دیگری است. بررسی های آماری نشان می دهد که هدف اسرائیل از این اقدام نیاز شدید به این نیروی کار و مزایای اقتصادی جذب این نیروها بوده است. پس از جنگ ۱۹۶۷ اقتصاد اسرائیل شاهد دوره ای از شکوفایی بود که دسترسی به نیروی کار بیشتر را طلب می کرد. افزایش ساخت و ساز شهرکهای یهودی نشین برای جذب یهودیان از نقاط مختلف دنیا بازاری از نیروی کار با شرایط استثنایی را مطرح کرد. کارگرانی که بتوانند روزانه بیش از هشت ساعت کار کنند.^{۳۳} این شرایط در نیروی کار فلسطینی وجود داشت. اسرائیل با استفاده از نیروی کار ارزان فلسطین

حدود ۴۹۹۵٫۶ میلیون دلار طی سالهای ۱۹۶۸ تا ۱۹۸۶ سود برد.^{۳۴} این عایدات که نتیجه کاهش هزینه تولید بود در عین حال کمک کرد تا تورم در اسرائیل مهار شود. اهمیت این مطلب آنگاه آشکار می شود که بدائیم پیش از این به علت افزایش روز افزون مزد نیروی کار اسرائیلی اقتصاد اسرائیل به توری میزمن دچار شده بود.^{۳۵}

سود دیگری که عاید اقتصاد اسرائیل از این طریق می شود امکان اخراج این کارگران در صورت نیاز است. اسرائیل می تواند هرگاه که اقتصادش اقتضا کند همه یا بخشی از آنها را اخراج کند و در صورت بروز اعتصاب کارگری در اسرائیل و یا چانه زنی با سندیکاهای کارگری از نیروی کار فلسطینی استفاده نماید.^{۳۶} همچنین در نتیجه استفاده از نیروی کار ارزان فلسطینی اسرائیل توانست کارخانه های زیادی را در داخل اراضی اشغالی احداث کند و از مزایای آن بهره برداری نماید.

افزون بر این ۴۰ درصد^{۳۷} از مزد کارگران فلسطینی مطابق قانون تضمین اسرائیل توسط وزارت کار این رژیم کسر می شود. هر چند همین نسبت از مزد

کارگران اسرائیلی نیز کسر می شود، اما کارگران فلسطینی به رغم کسر مزدشان از هیچ گونه مزایا چون تضمین اجتماعی یا مرخصی استعلاجی و غیره برخوردار نیستند.

آمار حاکی است که در خلال سالهای ۱۹۶۸ تا ۱۹۸۶ حجم درآمد اسرائیل از محل بهره برداری از منابع اراضی فلسطینی و نیروی کار فلسطینی حدود ۱۶ میلیارد دلار یعنی سالانه معادل ۱٫۵ میلیارد دلار بوده است. افزون بر این فلسطینیان بخش اعظم درآمد کاری خود را صرف خرید تولیدات اسرائیلی می کنند به طوری که حدود ۹۰ درصد واردات اراضی اشغالی از اسرائیل است. اسرائیل همچنین با استفاده از نیروی کار فلسطینی در جهت اجرای سیاست ادغام اقتصادی اراضی اشغالی و افزایش توانایی خود برای سلطه بر اقتصاد فلسطین پیش می رود. در عین حال بی شک هر منطقه ای که یک سوم از نیروی کارش در خارج کار کنند با عقب ماندگی اقتصادی روبرو می شود. حتی اگر این وضعیت پیش از این در این منطقه روی نداده باشد روند حرکت چنین منطقه ای ضرورتاً در جهت وابستگی اقتصادی است.^{۳۸}

همچنین می‌توان گفت که استفاده از نیروی کار فلسطینی هیچ پیامد منفی بر اقتصاد اسرائیل نداشته مگر آنچه در دوره انتفاضه روی داد و زودگذر بود.

۱۹٫۲ درصد و در غزه ۲۳٫۱ درصد است. به نظر می‌رسد که سه عامل را می‌توان برای بیکاری در اراضی اشغالی برشمرد.

۷- زمینه‌های انتقال نیروی کار فلسطینی به اسرائیل

پس از مخالفت‌های اصولی اولیه فلسطینیان با کار در اسرائیل برخی شرایط و زمینه‌ها نیروی کار فلسطینی را وادار کرد که به کار کردن در اسرائیل تن دهد. یکی از این دلایل بیکاری در اراضی اشغالی بود. اسرائیل می‌کوشد آمار واقعی بیکاری در اراضی اشغالی را پوشیده دارد تا آثار سوء سیاست‌های اشغال‌گرانه‌اش برملا نشود. براساس آمار اسرائیل اراضی اشغالی در وضعیت اشتغال کامل قرار دارند و در بدترین وضعیت آمار بیکاری در این اراضی از ۸ درصد افزایش نمی‌یابد.^{۳۹} این در حالی است که نرخ بیکاری در فلسطین اشغالی واقعاً بالاست و آمار اداره مرکز آمار فلسطین حاکی است که این رقم در بیت لحم و اریحا ۲۸ درصد در الخلیل ۱۸٫۸ درصد در جنین و حولکرم و قلقلیه

الف- ضعف و عقب ماندگی بخش‌های اقتصادی و ناتوانی اقتصاد فلسطین در جذب نیروی کار اراضی اشغالی که عمده‌ترین علت بیکاری در این اراضی است. بخش کشاورزی فلسطین روبه فقیرتر دارد و صنعت فلسطینیان نیز به علت کارشکنی‌های اسرائیل عقب مانده است. افزون بر این اقتصاد فلسطین به درآمد ناشی از نیروی کار فلسطینی در خارج یا کمک کشورهای عربی و خارجی وابسته است.

ب- از آنجا که اقتصاد فلسطین قادر به جذب نیروی کار فلسطینی نیست شمار بزرگی از کارگران فلسطینی برای کار به خارج یا به اسرائیل می‌روند. از این رو بازار کار فلسطین متأثر از تحولات بازارهای خارجی است. همانگونه که مثلاً در جنگ خلیج فارس و یا به هنگام محاصره کامل اراضی اشغالی از جانب اسرائیل روی داد و آمار بیکاری در جامعه فلسطین به شدت افزایش یافت.

ج- اسرائیل برای حل مشکل بیکاری فلسطینیان پروژه های مصرفی، و نه تولیدی را به اجرا گذاشت تا شمار زیادی از کارگران فلسطینی را با مرزهای نازل جذب کند و کوشید این طرحها مکمل نیاز اقتصاد اسرائیل باشد و فرایند انضمام و ادغام اراضی اشغالی را آسان نماید. افزون بر این ثمردهی طرحهای تولیدی نیاز به چند سال وقت و کارگران ماهر و مرزهای بالا دارد در حالی که پروژه های مصرفی را می توان با کارگران ساده و بامزدهای کم به اجرا گذاشت. به این دلیل میانگین بیکاری فلسطینیان در آمارهای اسرائیلی ارقامی واقعی نیستند.

پاورقی ها:

- ۱- عبدالفتاح حجازی، «الکیان الصهيونی یتلغ اقتصادیات المناطق المحتله»، مجله پژوهشهای فلسطین، بغداد، شماره ۳۱ نوامبر-دسامبر ۱۹۷۸، ص ۹۰.
- ۲- شیلاریان، «السیاسه الاقتصادیه الاسرائیلیه فی المناطق المحتله: اسس لإمربالیة جدیدة»، بخش اول، شؤون فلسطینیة، بیروت، شماره ۳۷، سپتامبر ۱۹۷۴، ص ۷۹.
- ۳- عبدالحفیظ محارب، «سیاسة العمل العبری بین الامس و الیوم»، شؤون فلسطینیة، شماره ۲۴، اگوست ۱۹۷۳، ص ۱۳۶.
- ۴- حجازی، «الکیان الصهيونی یتلغ اقتصادیات المناطق المحتله»، ص ۹۰.
- ۵- ربیحی قسطامش، «طرد العمال العرب مازق اقتصادی سیاسی اقدس: مرکز الزهراء للأبحاث و الدراسات»، ۱۹۹۱، ص ۳۱.
- ۶- حجازی، همان، ص ۶۰.

- ۷- قسطامش، همان، ص ۱۱-۱۰.
- ۸- عبدالله الصفدی، «تقرير اوضاع العمال العرب فی الارض المحتله بعد العام ۱۹۶۷ و اضطهادهم»، شؤون فلسطینیة، شماره ۱۲، اگوست ۱۹۷۲، ص ۱۳۹.
- ۹- روز مصلاح «العمال الفلسطینیون فی الارض المحتله، ۳- السیاسه الاسرائیلیه و العمل العربی فی اسرائیل»، شؤون فلسطینیة، شماره ۱۱۷، اگوست ۱۹۸۱، ص ۱۰۷.
- ۱۰- عبدالفتاح أبوشکر، «الاضطهاد الاجتماعی و الاقتصادی لعمال الضفة الغربیة و قطاع غزة فی اسرائیل، نابلس: دانشگاه ملی النجاح، مرکز اسناد و مذاک و انتشارات، ۱۹۸۷، ص ۲۸.
- ۱۱- صالح غنیمة «تشفیل الاحداث فی المناطق المحتله»، صامد الاقتصادی، سال ۷، شماره ۵۵، می-ژوئن ۱۹۸۵، ص ۸۱.
12. Central Bureau of Statistics CBS, *Statistical Abstract of Israel*, No. 31, 1980, table xxvii/19, p. 696; No. 39, 1983, table xxvii/20, p. 780, and No. 46, 1995, table 27-22, p. 779.
13. Edi Karni. "The Israeli Economy, 1973-76: A Survey of Recent Development and a Review of an Old Problem," *Economic Development and Cultural Change*, Vol. 28, No.1, October 1979, pp. 64 and 70.
- ۱۴- همان، ص ۶۹.
- ۱۵- فایز سارة، «العمال الفلسطینیون و الانتفاضه»، شؤون فلسطینیة، شماره ۱۹۸، سپتامبر ۱۹۸۹.
- ۱۶- علی ابوهلال، «دور الطبقة العاملة الفلسطینیة فی الانتفاضه»، صامد الاقتصادی، سال ۱۰، شماره ۷۴ اکتبر-دسامبر ۱۹۸۸، ص ۱۲۲.
- ۱۷- عاطف علاونه، «الآثار الاقتصادیه الانتفاضه علی اقتصاد الاراضی الفلسطینیة المحتله»، صامد الاقتصادی، سال ۱۱، شماره ۷۷، جولای-سپتامبر ۱۹۸۹، ص ۲۶۸.
18. CBS, *Statistical Abstract of Israel*, various issues.
- ۱۹- وزارت امور اراضی اشغالی، بخش رسانه ها، نیروی کار عربی در اسرائیل، عمان، وزارت، ۱۹۸۸، ص ۴.
- ۲۰- وضعیت کارگران عرب در مناطق اشغالی سال ۱۹۶۷: الأرض، ۲۱ ژوئن ۱۹۷۶، ص ۴.
- ۲۱- وزارت امور اراضی اشغالی بخش رسانه ها، ص ۴.
- ۲۲- رنده شراره، «مشکله العمال الفلسطینیین فی اسرائیل»، مجله الدراسات الفلسطینیة، شماره ۵، زمستان ۱۹۹۱، ص ۳۵۲.

بحرانهای پولی در اقتصاد مصر

ریشه ها و احتمالات

محمود حسن، از مآت العملة فى الاقتصاد

المصرى، الجذور والاحتمالات « كراسات

استراتیجیة»، القاهرة: مركز الدراسات السیاسیة و

الاستراتیجیة، السنة العاشر، ۲۰۰۰، ۳۴ صفحه.

عبدالرضا همدانی، کارشناس مرکز پژوهشهای

علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه

۲۲- مرکز فلسطینیى اطلاعات حقوق بشر،
تأثیر سیستم مجوز کار بر کارگران فلسطینی در
اسرائیل، قدس: مرکز، ۱۹۹۲، ص ۵.
۲۴- همان، ص ۵.

۲۵- گزارش از وضعیت کارگران اراضی اشغالی عرب،
صآمد الاقتصادی، سال ۳، شماره ۱۷، ژوئن ۱۹۸۰،
صص ۵۴-۵۵.

۲۶- عادل وزوز، اقدامات اسرائیل بر ضد کارگران فلسطینی
و جنبشهای سندیکایی در دولت اشغالی فلسطین
سال ۱۹۶۷ تا ۱۹۸۹، رام الله، مرکز الدراسات
العالمیة، ۱۹۹۰، ص ۲۶.

۲۷- ابو عطفیة، واقع الطبقة العاملة فى النصفه الغربیه و
قطاع غزة، ص ۱۵۰.

۲۸- الصدفی، گزارش از وضع کارگران عرب در اراضی
اشغالی پس از سال ۱۹۶۷ و آزار و ستم نژادی،
ص ۱۴۲.

۲۹- الصدفی، همان، ص ۱۴۸.

۳۰- الصدفی، همان، ص ۱۴۸.

۳۱- همان، ص ۱۴۷.

۳۲- مناطق اشغالی: از انتشارات موسسه پژوهشهای
فلسطینی، سال ۵، شماره ۱۷، سپتامبر ۱۹۷۵،
ص ۴۶۰.

۳۳- قسطنامش، طرد العمال العرب مأزق اقتصادى سیاسى،
ص ۲۷.

۳۴- تیسیر العارورى، الفوائد التي تجنيها اسرائيل من
احتلالها لنصفه الغربیه و قطاع غزة، صآمد الاقتصادی،
سال ۱۲ شماره ۷۹، ژانویه-مارس ۱۹۹۰، ص ۱۳۳.

۳۵- جمال سالم، معد، دعم
صمود القوى العاملة فى المناطق المحتلة،
صآمد الاقتصادی، سال ۶، شماره ۴۹،
می-ژوئن ۱۹۸۴، ص ۸.

۳۶- برای اطلاع بیشتر، مراجعه کنید به نزاعات العمل و
الاضطرابات أجد مظاهر الأزمة الاقتصادية والاجتماعیه
فى الکیان الصهيونى، الأرض ۷، آوریل ۱۹۸۱.

۳۷- عادل سماره، طرد عمالنا من اسرائیل والبدائل
المطلوبه، صآمد الاقتصادی، سال ۱۱، شماره ۷۵،
فوریه-مارس ۱۹۸۹، ص ۸۱.

۳۸- سماره، اقتصاد المناطق المحتلة: التخلف بعمق
اللاحق، ص ۹.

39. CBS, *Statistical Abstract of Israel*,
various issues.

مقدمه:

طی دو دهه اخیر قرن بیستم میلادی،

بحرانهای پولی متعددی در نقاط مختلف

جهان رخ داد، بطوری که اقتصاد دانان و

سیاستمداران به صرافت افتادند تا علل وقوع

چنین بحرانهایی را، به عنوان نخستین گام

در جهت پیشگیری و علاج واقعه، دریابند. با

این وجود اقتصاد دانان تنها کاری که

می توانند انجام دهند، ایجاد سیستم هشدار

سریع (Early Warning System) می باشد.

در این میان اقتصاد مصر نیز در

بیست و پنج سال گذشته با چند بحران پولی

مواجه شد، بهطوری که از ارزش واحد پول

ملی این کشور در برابر سایر ارزهای معتبر